

ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Χριστιανική Γραμματεία Ι

Ενότητα 1-Α11: Αλεξανδρινή θεολογία

Αναστάσιος Γ. Μαράς, Δρ Θ.
Πρόγραμμα Ιερατικών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

- Ανάδειξη των εκφραστών της Αλεξανδρινής Θεολογίας.

Περιεχόμενα ενότητας

- Σχολή της Αλεξανδρείας.
- Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215).
- Ωριγένης (185-254).
- Διονύσιος Αλεξανδρείας.

Σχολή της Αλεξανδρείας 1/2

- 1^ο-2^ο αιώνα μ.Χ. Η Αίγυπτος εντάσσεται στο Γνωστικισμό.
- 231: Ο Δημήτριος Αλεξανδρείας ενσωματώνει την προϋπάρχουσα Σχολή στην Εκκλησία.
- Διπλός κανόνας: πίστη και φιλοσοφική σκέψη, εκτός από Επικούρειους, μελέτη Γραφής.
- Πλατωνίζουσα διαπίστωση ότι η μόνη αληθινή πραγματικότητα είναι ο πνευματικός κόσμος.

Σχολή της Αλεξανδρείας 2/2

- Ανθρώπινος λόγος: κοντά στη διαλεκτική της ελληνικής φιλοσοφίας.
- Χριστιανισμός: η νέα γνώσις.
- Πηγές της Θεολογίας: γραπτή και άγραφη παράδοση.
- Αλληγορική ερμηνεία της Αγίας Γραφής.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 1/6

- Αθηναίος φιλόσοφος που έγινε χριστιανός, άνοιξε Σχολή.
- 202 διωγμός Σεβήρου, φυγή στην Καισάρεια Καππαδοκίας.
- Δημιουργία νέας Σχολής.
- Λόγος φιλοσοφικός, ρέων, ανεπιτήδευτος και αττικίζων.
- Τριμερής διδασκαλία κατά το πρότυπο του Χριστού: προτρεπτικός, παιδαγωγός, διδάσκαλος.
- Προτρεπτικός: δεν απολογείται, νέο άσμα Χριστού αντίθετο στα μυθικά των Ελλήνων. Ο Χριστός ως νέος μουσικός. Περιγραφή μυστηρίων και πρόσκληση για συμμετοχή.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 2/6

- Παιδαγωγός: Χριστός ο αιώνιος παιδαγωγός, Κανόνες ηθικής ζωής, αληθινό κάλλος ψυχής και σώματος, αντίθεση εσωτερικού και εξωτερικού κάλλους.
- Στρωματείς (7 βιβλία): Ο Χριστιανισμός η αληθινή διδασκαλία και γνώση.
- Προβλήματα που εξετάζονται: Σχέση πίστης-γνώσης, γάμος, μαρτύριο, πίστη και θρησκευτικός συμβολισμός, φιλοσοφία και γνωστικός, ο αληθινός γνωστικός.
- Το χρήμα αδιάφορο ηθικά. Μια πρώτη ταξινόμηση του διδασκόμενου υλικού του. Απάθεια πνευματικός πλούτος.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 3/6

- Η θεολογία να παραμένει άγραφη.
- Ένωσε θρησκευτικά και πολιτιστικά ιδεώδη- ανθρωπισμός.
- Εκχριστιανιστής του Ελληνισμού.
- Φιλόσοφοι και προφήτες ισότιμοι. Δαβίδ και Ορφέας τύποι Χριστού, έγραψαν ύμνους.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 4/6

- Διμερής χριστιανική παράδοση. Φανερό τμήμα, μυστική μετάδοση μη γραπτού τμήματος.
- Παραβολές & σύμβολα στη Γραφή: για έγκριτους εκλεκτούς.
- Εκκλησιαστικός κανόνας ερμηνείας: η ερμην.
- Παράδοση.
- Πίστη: ορθή τοποθέτηση της συνείδησης απέναντι στο Θεό, ανάλογη με το αξίωμα στην επιστημονική γνώση.
- Ενιαία αρχική αλήθεια, διάσπαση από τις αιρέσεις.
- Ανθρώπινη γνώση : ασχολείται με ονόματα με το εξωτερικό περίβλημα των πραγμάτων.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 5/6

- Θεία γνώση: ασχολείται με τα πράγματα, με τα ουσιώδη.
- Φιλοσοφία: υπηρετεί τη θεία σοφία.
- Κάλλος σώματος: αρχέτυπο καλού, μαρτύριο.
- Βαθμίδες τελείωσης: πίστη (τήρηση εντολών), γνώση (εντονότερη πνευματική προσπάθεια), εποπτεία.
- Φιλοσοφικά ο Θεός: άγνωστος και απρόσιτος.
- Θρησκευτικά ο Θεός: ποιητής και προνοητής του Σύμπαντος.

Κλήμης Αλεξανδρέας (150-215) 6/6

- Ο ενιαίος Θεός ταυτόχρονα απρόσιτος και οικείος.
- Αποφατική οδός: αφαιρώντας τα υλικά εισερχόμαστε στο αχανές και γνωρίζουμε τι δεν είναι ο Θεός.
- Ο Θεός ενεργεί αϊδίως, όχι ενχρόνως.
- Ο κόσμος προϊόν της ελεύθερης δημιουργικής θέλησης του Θεού.
- Εκκλησία: έκφραση της σωτηριώδους θέλησης του Θεού.

Ωριγένης (185-254) 1/12

- Από το γένος του Ώρου.
- Το 202 ο πατέρας του Λεωνίδα μαρτυρεί στο διωγμό του Σεπτιμίου Σεβήρου (οικογένεια 8μελής).
- Μαθητής του Αμμώνιου Σακκά.
- Ταξίδια σε Ρώμη, Παλαιστίνη, Ελλάδα.

Ωριγένης (185-254) 2/12

- 230 πρεσβύτερος-Αλέξανδρος Ιεροσολύμων, Θεόκτιστος Καισαρείας-αντίδραση Δημήτριου.
- 231 Στην Καισάρεια (Παλαιστίνης)-νέα Σχολή.
- Διωγμός Δεκίου – φυλάκιση Ωριγένη.

Ωριγένης (185-254) 3/12

- Αρχίζει να γράφει σε ηλικία 33 ετών.
- Στενογράφοι μαθητές του καταγράφουν το έργο του.
- Αμβρόσιος «Εργοδιώκτης», ο αρχαιότερος εκδότης
- Σώθηκε μικρό μόνο μέρος των έργων του.
- Κριτική έκδοση Π. Διαθήκης – Εξαπλά (28 χρόνια δουλειάς).
- 3 τρόποι ερμηνείας: σχόλια σε δυσνόητα χωρία, ομιλίες σε περικοπές, πολύτομα υπομνήματα σε έργα (σώζονται ± 200 ομιλίες και δεκάδες τόμοι υπομνημάτων).

Ωριγένης (185-254) 4/12

- Κέλσος, Αληθή Λόγον, 178 ⇒ Κατά Κέλσου (κατηγορίες Ιουδαίων και Εθνικών, απόδειξη της θεότητας Χριστού από προφητείες, θαύματα & ενέργειες Αγ. Πνεύματος εντός Εκκλησίας).
- Περί Αρχών (220) εκδόθηκε κρυφά σε πρόχειρη μορφή, γιατί: δεν μπόρεσε να το επιμεληθεί όσο θα ήθελε, η δογματική για λίγους.
- Λίγα τμήματα στα ελληνικά, αναξιόπιστη η λατινική μετάφραση του Ρουφίνου, διόρθωσε πολλές από τις κακοδοξίες του.
- Προϊόν ώριμης ηλικίας, συγκροτημένη συνθετική σκέψη.

Ωριγένης (185-254) 5/12

- Εισαγωγή: Παρά τις διχογνωμίες η αλήθεια ταυτίζεται με την αποστολική παράδοση.
- Πηγές: Φιλοσοφία, Γραφή και Παράδοση (=Κλήμης).
- Αγία Γραφή: ενωμένη με την Εκκλησία σε ένα σώμα δεν διαφέρει από την Παράδοση, αποτελεί το πρώτο μέρος της.
- Άνθρωπος = σώμα, ψυχή, πνεύμα (πλατωνισμός) ⇒
- Τριπλά νοήματα κειμένων: ιστορικά, ηθικά, πνευματικά.

Ωριγένης (185-254) 6/12

- Ο Θεός μίλησε με αινίγματα και σύμβολα για να ασκηθεί ο ανθρώπινος νους.
- Φύσις, υπόσταση, ουσία, ομοούσιος, Θεάνθρωπος.
- **Θεός:** δεν κατανοείται αρνητικά (Κλήμης), γίνεται γνωστός από την ωραιότητα του έργου Του και την ευκοσμία των κτισμάτων. Ον απλό, από το οποίο πηγάζει κάθε νοερά φύσις. Άπειρος, αλλά με όρια, αλλιώς δεν θα είχε αυτοσυνειδησία. Η ουσία και η ενέργειά Του περιορίζεται από την σοφία Του. Παντοδύναμος, αλλά δεν μπορεί να αδικεί, ως αντιφατικό στην θεότητα.
- Για τα τριαδικά πρόσωπα χρησιμοποιεί τους όρους: Υποκείμενο, Υπόσταση=άτομο, που έχει πραγματική ύπαρξη.

Ωριγένης (185-254) 7/12

- Κοινή ουσία των τριών θείων υποστάσεων=ομοούσιοι.
- Διαβάθμιση τριαδικών υποστάσεων.
- Πατήρ: συνέχει τα πάντα, πέρα από τα αισθητά, δεν μπορεί να δημιουργήσει.
- Υιός: φθάνει στα λογικά, προϊόν θέλησης = μπορούσε να μην είχε γεννηθεί (υποταγή), αεί γεννά Αυτόν (υπεροχή).
- Πνεύμα: περιορίζεται μόνο στους αγίους.

Ωριγένης (185-254) 8/12

- Λόγος: δεύτερος Θεός, μια δύναμη μαζί με τον Πατέρα.
- Ο Θεός εκδήλωσε εξ αρχής τη δύναμή Του, αλλιώς δεν θα ήταν παντοδύναμος και αναλλοίωτος.
- Προαιώνια διαδοχική σειρά κόσμων.
- Κόσμος πνευμάτων, νόων: αθάνατοι με λογική και ελευθερία.
- Το κακό διαμορφώθηκε υστερογενώς – αρχικά ήταν «οὐκ ὄν».

Ωριγένης (185-254) 9/12

- Κακό $\Rightarrow$ Διαφοροποίηση αγγέλων, δαιμόνων και ψυχών.
- Ψυχές: προϋπάρχουν των «ψυχθέντων» σωμάτων.
- Για την κάθαρση των ψυχών ήρθε ο Χριστός.
- Πρόβλημα: κάθοδος του Θεού στον κόσμο μόνο με σύμβολα.
- Μεσάζων η ψυχή του Χριστού, προϋπήρχε, έμεινε καθαρή ενώ οι άλλες αμάρτησαν δεν κλείσθηκε σε σώμα.

Ωριγένης (185-254) 10/12

- Περιορισμένης αξίας λυτρωτικό έργο Χριστού, κυρίως διδάσκαλος.
- Ο παρόν κόσμος λυτρωτικός οι αγώνες κάθε ανθρώπου φέρνουν καλά αποτελέσματα.
- Αντινομία : Η Εκκλησία φύλακας του κανόνα πίστης, έξω από αυτήν δεν υπάρχει σωτηρία.
- Θα σωθούν όλοι ακόμη και ο Διάβολος.

Ωριγένης (185-254) 11/12

- Τριαδικές διακρίσεις στον πνευματικό βίο: Πίστη (πεποίθηση στο Θεό), γνώση (οικοδομείται πάνω στην πίστη, είδος, βαθύτερη και καθαρότερη πίστη), σοφία (πληρέστερη δυνείσδηση στα μυστήρια του Θεού).
- Ηθικές, πνευματικές δυνάμεις: πράξη, θεωρία, θεολογία.
- Κατ' εικόνα (χαρίσματα), κατ' ομοίωση (δυνατότητα πνευματικής κατάκτησης).
- Ελεύθερη βούληση ανθρώπου.

Ωριγένης (185-254) 12/12

- Αυτογνωσία: αρχή πνευματικής πορείας-γύμνωση παθών-προσευχή (έντονη & αδιάλειπτη, εκπέμπεται φως από τη διάνοια)-έκσταση (υπέρβαση ανθρωπινων, άνοδος στα θεία).
- Πνευματική αίσθηση για θέα και απόλαυση Θεού.
- Δυο αισθητήρια: φθαρτό ανθρωπίνο-άφθαρτο θείο.
- Παρόν κόσμος: σκιά και εικόνες των αιωνίων πραγμάτων.

Διονύσιος Αλεξανδρείας

- 248-265 επίσκοπος Αλεξανδρείας.
- Επιεικής στους πεπτωκότες.
- Αναγνώριση του βαπτίσματος των αιρετικών.
- Αρχικά πίστευε ότι ο Υιός είναι απόλυτα υποταγμένος στον Πατέρα. Αναθεώρησε τη διδασκαλία του μετά από παρέμβαση του Διονύσιου Ρώμης.
- Περί επαγγελιών: Δεν σώζεται. Σ' αυτό απέρριπτε τον χιλιασμό και απέδιδε την Αποκάλυψη σε άλλο Ιωάννη.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ